

BÜZÜRGÂN

(bk. NAKŞİBENDİYYE).

BÜZÜRGÜMMİD, Kiyâ

(کیا بزگامید)

(ö. 532/1138)

Nizârî İsmâîlîler'in
Hasan Sabbâh'tan sonraki
Alamut hâkimi.

Aslen Deylemlî olup Rûdbâr'da doğdu. Sihriyet itibarıyla Mâzenderan'ın ile-ri gelen aileleriyle ilgisi olduğu anlaşılmaktadır. Nizârî İsmâîliyye'ye intisap ettikten sonra Hasan Sabbâh tarafından üç arkadaşıyla birlikte, Alamut Kalesi'nin batısında Şahrûd vadisinde bulunan ve idarecileri Hasan Sabbâh'a itaat ettikten sonra isyan eden Lammasar (Lemser) Kalesi'ni zaptetmekle görevlendirildi. 5 Eylül 1102 gecesi kaleyi ele geçiren Büzürgümmîd, isyan eden iki idareciyi bizzat öldürdü ve Hasan Sabbâh'ın ölümüne kadar burada yirmi yılı aşan bir süre İsmâîlî valisi olarak görev yaptı. Valiliği sırasında kaleyi tamir ettirdi, su getirtti ve çevreyi bahçelerle süsledi. 1109-1118 yılları arasında Selçuklular'ın saldırılarına karşı mukavemet eden Büzürgümmîd özellikle 1117 Haziranında Selçuklu kumandanı Atabeg Nüştegin Şîrgîr kumandasındaki Muhammed Tapar'ın birliklerinin şiddetli hücumlarına karşı kaleyi savundu. Büzürgümmîd önde gelen bir İsmâîlî dât*ı olarak Selçuklu sultanı tarafından gönderilen Sünnî âlimlerle kelâmî konularda muhtelif müna-kaşa ve müzakerelere de iştirak etti.

1124 Mayıs'da Hasan Sabbâh ölüm döşeğinde iken Büzürgümmîd'i kendisine halef seçti ve gizli imam ortaya çıkıncaya kadar onu başdâî olarak görevlendirdi. Büzürgümmîd'in Alamut hâkimi olduğu ilk dönemde İsmâîlî nüfuzu özellikle Aşkavar ve Tâlekân'da yayıldı, Sultan Sencer'in Rûdbâr ve Tâlekân üzerine gönderdiği ordu püskürtüldü. İsmâîlîler yeni hücumlara karşı varlıklarını koruyabildiler. Bu arada başta Meymûndiz Kalesi (1126) olmak üzere birçok kale inşa ettiler. Büzürgümmîd devrinin en büyük olaylarından biri Emîr Sâlâr Cûy'un İsmâîliyye'ye geçmesi ve 1129'da kendisi için yaptırılan Saâdetkûh Kalesi'nden Deylem'e hâkimiyetinin sağlanması, diğeri de muhaliflerinden biri olan ve Deylem'in İsmâîlî olmayan bölgelerini ele geçirmek isteyen, nüfuzu Horasan'a ka-

dar yayılmış Zeydî imam Ebû Hâşim'in 1131'de öldürülmesidir.

Büzürgümmîd ölünce Hasan Sabbâh'ın ziyaretgâh olan türbesinin yanına gömüldü. Yerine oğlu Muhammed Alamut hâkimi oldu. Büzürgümmîd'in nesli, Hülâgû'nun istilâsına kadar (1256) Alamut'ta daima hâkim unsur olmuştur. Büzürgümmîd'e nisbet edilen "Duâ der Hengâm-ı Hâb" adlı bir metin Londra İsmâîlî Araştırmaları Enstitüsü'nde bulunmaktadır (*Eir*, IV, 429).

BİBLİYOGRAFYA :

Reşidüddin, *Câmî' u't-tevârih* (nşr. Ahmed Ateş), Ankara 1960, II, 74-75; M. G. S. Hodgson, "The İsmâîlî State", *CHIr*, V, 445-451; a.mlf., "Buzurg-ummîd", *El²* (İng.), I, 1359; a.mlf., "Büzürgümmîd", *UDMI*, IV, 495; M. Şerefüddin, "Fâtımîler ve Hasan Sabbâh", *DİFM*, sy. 4 (1926), s. 35; "Büzürgümmîd", *İA*, II, 846; "Hasan", *a.e.*, V/1, s. 311, 312; "Haşşâşin", *a.e.*, V/1, s. 356; Wilferd Madelung, "Bozorg-Omid Kîâ", *Eir*, IV, 429; Abdülkerim Özyayın, "Alamut", *DİA*, II, 336.

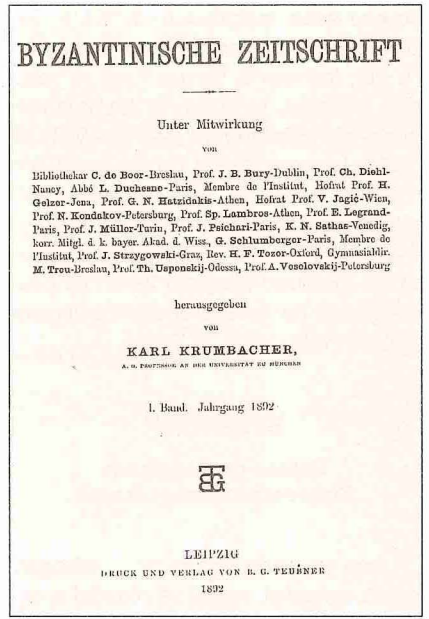

MUSTAFA ÖZ

BYZANTINISCHE ZEITSCHRIFTAlmanya'da yayımlanan
Bizans araştırmaları dergisi.

İlmî Bizantoloji'nin kurucusu olarak kabul edilen Münih Üniversitesi öğretim üyelerinden Karl Krumbacher, Bizans'la ilgili konulara yer veren bu derginin ilk sayısını 1892'de yayımlamıştır. Leipzig'de B. G. Teubner Yayınevi tarafından çıkarılan dergi, yılda iki sayı halinde hiç aksamadan 1943'e kadar (XLII. cilt) devam etmiştir. Ancak II. Dünya Savaşı içinde bu son cildinin basımında tamamen yanması ve az sonra Almanya'nın yenilerek dağılması üzerine yayımı durmuşsa da harpten sonra yeniden yayımlanmaya başlamıştır.

Kurucusu Krumbacher'in 1909'da ölümü üzerine derginin idaresi Paul Marc, August Heisenberg, Franz Dölger, H. G. Beck tarafından sürdürülmüş, bu sonuncunun 1977'de ölümü üzerine de yönetimi Armin Hohlweg almıştır. Derginin basımı II. Dünya Savaşı'ndan sonra Münih'te C. H. Beck Yayınevi tarafından üstlenilmiş ve Deutsche Forschungsgemeinschaft da basılmasına yardımcı olmuştur. *Byzantinische Zeitschrift* dergisinin çıkışının 100. yıldönümü olan 1991'de LXXXIV. cildi yayımlanmış bulunmaktadır. Derginin daha ilk sayısında başlayan çok ilgi çeken düzeni bugüne kadar aksamadan sürdürülmüştür. Üç bölümden meydana gelen her sayının birinci kısmında il-

Byzantinische Zeitschrift'in 1. sayısının içi kapığı

mî araştırma makalelerine, ikincisinde yeni çıkan kitaplara dair çok etraflı, hat-ta bazan bir makale hacminde tanıtma, tahlil ve tenkit yazılarına yer verilmiştir. Üçüncü bölüm ise o yarı yıl içinde dünyanın her tarafında çıkmış Bizans'la ilgili çeşitli yayınların sistematik bibliyografyasıdır. Bu bibliyografyada tanıtılan yayınlar (kitap veya makale) bazan sadece adı verilerek, bazan da hakkında tahlil ve tenkit yapılarak yer alır. Derginin her sayısının yarısından fazlasını dolduran bu bibliyografya sayesinde Bizans'la ilgili irili ufaklı bütün yayınları takip mümkün olmaktadır.

Byzantinische Zeitschrift bütün dünyadaki Bizans araştırmalarının merkez organı durumunda olduğundan her fasikülün sonunda çeşitli haberler, tayinler ve Bizantoloji sahasında çalışanlardan son altı ay içinde ölenlerin adları verilmektedir. Dergi Bizans tarihi, edebiyatı, filolojisi ve teolojisi, arkeolojisi ve sanat tarihi hakkında makaleler yayımlamakla beraber Bizans'la ilişkili oldukları ölçüde Türk ve İslâm tarihi hakkında da makaleler yayımlamıştır. Fakat bunlar *Byzantion*'daki kadar çok sayıda değildir. Ancak A. M. Schneider'in pek az bir kısmı Bizans döneminde çıkan İstanbul yayınları hakkındaki etraflı araştırması (c. XLI), Osmanlı dönemi Türk mimarisinin bazı selâtin camileriyle Ayasofya'yı mu-